

Smurtas prieš moteris darbe... Pasikalbėkime!

APRAŠYMO LAPAS

(BACKGROUND PAPER)

Smurtas prieš kitą lytį

Apie trečdalį pasaulio moterų gyvenime patiria smurtą lyties pagrindu. Nepaisant tarptautinių bendruomenių pastangų ir Europos Sąjungos šalių išsipareigojimų, ypatingai po Diskriminacijos prieš moteris panaikinimo konvencijos (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against women - CEDAW*) ratifikavimo, moterys vis tiek tampa smurto ir diskriminacijos aukomis visuose pasaulio regionuose.

Moterys sudaro daugiau negu pusę pasaulio gyventojų, tačiau du trečdaliai iš jų yra neraštingos. Be to, 70% skurdžiausių pasaulio žmonių yra moterys.

Prieš moteris smurtaujama darbe, buityje, šeimoje. Tai gali būti šiurkštus elgesys, pasityčiojimas bei žeminimas, prievartavimas bei priverstinė prostitucija. Tai tampa pagrindine psichikos sveikatos problemų priežastimi ir pasireiškia tokiais sutrikimais kaip stresas, depresija, nerimas ir panikos priepuoliai.

Priekabiavimo bei žeminimo poveikiai psichinei sveikatai

Seksualinis priekabiavimas ir žeminimas darbo vietoje siejamas su žemiau išvardintais simptomais:

- Nerimu
- Depresija
- Agresija
- Nemiga
- Melancholija, apatija
- Pažintinio/kognityvinio pobūdžio padariniais, pvz., koncentracijos problemomis
- Iniciatyvos stoka, nesaugumo jausmu
- Pasitenkinimo darbu sumažėjimu, prisirišimu prie organizacijos
- Nesaugiu elgesiu, padidėjusiu polinkiu į nelaimingus atsitikimus
- Žalingais įpročiais, pvz., rūkymu, alkoholio vartojimu
- Prasta mityba
- Pablogėjusia koncentracija, sumažėjusiu pasitikėjimu savimi
- Uždarumu, dažnai nulemiančiu socialinę atskirtį
- Neigiamu poveikiu šeimos bei asmeniniam gyvenimui
- Nepakenčiama įtampa santykiuose

Potrauminio streso sutrikimas (PTSS)

Pačiais žiauriausiais žeminimo atvejais aukoms dažnai diagnozuojamas PTSS. Pagal norvegų atliktą tyrimą, kuriame žiauraus priekabiavimo aukos lyginamos su

asmenimis, patyrusiais psichikos traumą, nustatyta, kad būtent priekabiavimo aukos daug dažniau kenčia nuo PTSS simptomų. Tyrimo autoriai tai paaiškina ankstesnių prielaidų apie save ir supantį pasaulį žlugimu. Vis labiau paplitusi ir dažniau pasitaikanti žeminimo pasekmė yra bylinėjimosi procedūros, lydimos sudėtingų teisinių ginčų, kai situacija nėra aiški nei teisininkams, nei darbdaviams.

Seksualinis priekabiavimas irgi yra siejamas su PTSS. Smurto bei priekabiavimo padariniai gali sukliudyti moteriai grįžti į darbą. Įrodyta, kad ujjimas dažnai reiškia karjeros, sveikatos, santuokos bei pragyvenimo šaltinio pabaigą, kai organizuota bendradarbių, pavaldinių ar viršininkų gauja paskalomis, gandai, užuominomis, gąsdinimu, diskreditavimu bei žeminimu priverčia palikti darbo vietą.

Smurtas prieš moteris darbo vietoje paprastai sukelia ilgalaikį žalingą poveikį psichinei moters sveikatai, nulemia ilgalaikį nedarbą, galiausiai skurdą ir atskirtį nuo visuomenės.

Smurtas prieš moteris darbe - dabartinė padėtis

Apie 40-50% Europos Sąjungos šalių moterų yra patyrusios bei pranešusios apie priekabiavimą darbo vietoje. Smurtas prieš moteris yra plačiai paplitęs visose ES ir kitose šalyse. Tai yra pagrindinė kliūtis, siekiant lyčių lygybės ir akivaizdus vyrų ir moterų santykių nelygybės pavyzdys.

Smurto ir priekabiavimo sąvokos nėra iki galo aiškiai apibrėžtos ir tiksliai išmatuojamos. Pagal Pasaulio Sveikatos Organizaciją, pastangos matuojant smurto prieš moteris dydį, apimtį, sritį bei reikšmę yra trukdomos keletu faktorių:

1. socialinių ir kultūrinių normų įtaka, nustatant kas būtent sudaro smurtą, o tai apsunkina susitarimą dėl smurto apibrėžimo,
2. registruojamų smurto atvejų kiekis dėl naudojamo smurto apibrėžimo, užduodamų klausimų, gyventojų grupės bei pokalbio aplinkos, privatumo.

Šiandienos rinkoje, kuri tampa vis labiau konkuruojanti ir globali, faktoriai susiję su smurtavimu darbo vietoje tampa vis labiau paplitę. Rinkos požiūris pakeitė valdžios santykius ir smarkiai sužalojo vadovų ir pavaldinių santykius. Taigi, valstybiniai ir privatūs sektoriai dirbdami dinamiškoje aplinkoje labai pakeitė gamybos procesą, o kartu ir vidines struktūras. Tokie pokyčiai savo ruožtu destabilizavo vadovavimo formas bei darbo organizavimą.

Pastaraisiais metais atliktos nacionalinės darbo sąlygų apklausos parodė, kad su darbu susijusios sveikatos problemos padažnėja labiau dėl psichologinių, o ne fizinių priežasčių. Psichologinis smurtas apima įvairias smurto formas: bauginimą, seksualinį priekabiavimą ar žeminimą.

Moterys tris kartus dažniau praneša apie seksualinį priekabiavimą darbo vietoje negu vyrai. Tai nutinka dėl įvairių priežasčių. Visu pirma, moterys dirba „didelės rizikos“ darbus: mokymas, socialinis darbas, slauga, sveikatos priežiūra, namų ruošos darbai. Antra, prie problemos prisideda besitęsianti moterų segregacija pagal mažiau apmokamus bei žemesnio statuso darbus, tuo tarpu kai vyrai užima gerai apmokamas, aukštesnio

statuso pozicijas. Pagaliau įvairūs su darbu susiję faktoriai: sunkios darbo sąlygos, apkrova, greitas tempas, vidaus taisyklės, bei vadovavimo formos, skatinančios konkurenciją tarp darbuotojų, yra dažnai siejamos su smurtavimo atvejais bei priekabiavimu.

2010-ieji rodo puikius Europos Sąjungos veiksmus, bandant užkirsti kelią bei stengtis įveikti visas smurto formas prieš moteris darbo vietoje. Tai tapo svarbiausiu prioritetu Ispanijos Europos Sąjungos pirmininkui. Europos Parlamentas kreipėsi į Europos Komisiją ir Europos Tarybą dėl direktyvos šiuo klausimu pratęsimo. Savo „Veiksmų įgyvendinimo plane“ Stokholmo Programoje (2010 m. balandis) Europos komisija teigia: „...bus panaudotos visos įmanomos priemonės kad būtų pateiktas tvirtas europietiškas atsakas į smurtavimą prieš vaikus ir moteris“. Kovo 8 d. Tarptautinę Moters dieną Europos Komisija pristatė Moterų Chartiją (*Women's Charter*), kuri reikalauja smurtavimo pabaigos bei vyrų ir moterų lygybės.

Pirmieji žingsniai ties smurto prieš moteris panaikinimu Europos bei tarptautiniame lygmenyje yra pastebėti ir įvertinti *Mental Health Europe* organizacijos. Lieka nemažai darbo, kad kova prieš smurtą ir diskriminavimą būtų laimėta.